

Nr 70.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående dyrtidstillägg för år 1952 å särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn; given Stockholms slott den 8 februari 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogat förslag till lag angående dyrtidstillägg för år 1952 å särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn;

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås såsom ett provisorium, att under år 1952 dyrtidstillägg skola utgå å de särskilda barnbidragen. Tilläggen föreslås utbetalade under maj, augusti och december. Å särskilda barnbidrag enligt 5 § i 1947 års lag — bidrag om högst 420 kronor om året — föreslås tilläggen skola utgå med 35 kronor under envar av nämnda månader samt å bidrag enligt lagens 6 § — bidrag om högst 250 kronor om året — med 20 kronor under vardera av månaderna maj och augusti och med 30 kronor under december.

Kostnaderna för dyrtidstilläggen föreslås fördelade mellan staten och kommunerna efter samma grunder som gälla för de särskilda barnbidragen. Kostnaderna beräknas till omkring 2,4 milj. kronor, varav omkring 1,7 milj. kronor skulle belöpa på staten och 0,7 milj. kronor på kommunerna.

För budgetåret 1952/53 äskas anslag till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. med 9,3 milj. kronor.

Förslag
till
Lag
**angående dyrtidstillägg för år 1952 å särskilda barnbidrag till änkors och
invaliders m. fl. barn.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Å särskilt barnbidrag, som avses i 5 § lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, skall dyrtidstillägg utgå med 35 kronor för envar av månaderna maj, augusti och december 1952.

Å särskilt barnbidrag enligt 6 § nämnda lag skall dyrtidstillägg utgå med 20 kronor för vardera av månaderna maj och augusti 1952 samt 30 kronor för december 1952.

2 §.

Dyrtidstillägg enligt denna lag utbetalas från pensionsstyrelsen utan särskild ansökning.

3 §.

Bestämmelserna i 14 § samt 17—20 §§ lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn ävensom 38 § 2 mom. sista stycket lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering skola äga motsvarande tillämpning å dyrtidstillägg enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag ur protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 feb-
ruari 1952.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *dyrtidstillägg under år 1952 å de särskilda barnbidragen* samt anför.

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 94, har anmärkts, att ett av pensionsstyrelsen i skrivelse den 5 december 1951 framlagt förslag om provisorisk förbättring av de särskilda barnbidragen då var föremål för remissbehandling. Med anledning härav ansågs det under nämnda punkt upptagna anslaget till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. böra upptagas med ett endast preliminärt beräknat belopp; och i avbidan på en särskild proposition i ämnet föreslogs, att riksdagen måtte för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 beräkna ett förslagsanslag av 9 200 000 kronor.

Sedan remissbehandlingen av pensionsstyrelsens förslag numera är avslutad, hemställer jag att få upplaga detta ärende till fortsatt behandling.

Gällande bestämmelser.

Lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn trädde i kraft den 1 januari 1948. De enligt lagen bidragsberättigade barnen kunna med hänsyn till förutsättningarna för bidrags erhållande samt bidragsbeloppens storlek indelas i två huvudgrupper. Den ena gruppen omfattar föräldralösa och med dem jämställda barn. För barn tillhörande denna kategori utgör bidraget högst 420 kronor om året (5 §). Den andra gruppen omfattar barn till änkor och invalider m. fl. För dessa barn utgår bidraget med högst 250 kronor om året (6 §). Bidrag utgår längst till och med den månad, under vilken barnet fyller sexton år.

Bidrag enligt 5 § utgår ej eller nedsättes efter vad som finnes skäligt, därest barnet har inkomst, som ej härrör från barnets eget arbete och som

helt eller i mera väsentlig mån kan anses täcka kostnaden för barnets uppehälle och uppfostran.

Bidrag enligt 6 § reduceras med hänsyn till både barnets och försörjarens inkomst. Barns egen arbetsinkomst inverkar dock ej på bidragets storlek. Underhållsbidrag från någon som enligt lag är skyldig utgiva sådant bidrag samt bidragsförskott skall i sin helhet avdragas å barnbidraget. I övrigt gäller att annan inkomst som barnet åtnjuter är avdragsfri intill ett belopp av 100 kronor om året, varefter avdrag sker med hela det överskjutande inkomstbeloppet. Beträffande inverkan av försörjarens inkomst gäller, att för ensamstående försörjare en årsinkomst av 1 800 kronor är avdragsfri. Motsvarande belopp för sammanlevande makar eller föräldrar utgör 2 200 kronor. Överskjutande inkomster reducera barnbidraget med 25 procent av inkomsten och med ytterligare 50 procent — alltså med sammanlagt 75 procent — i vad inkomsten överstiger för ogift 3 200 kronor och för sammanlevande makar eller föräldrar 4 600 kronor.

Under förutsättning att barnet icke har egen inkomst upphör rätten till barnbidrag enligt 6 §, när försörjarens årsinkomst uppgår till följande belopp.

Årsinkomst vid vilken rätten till barnbidrag upphör	1 barn Kr	2 barn Kr	3 barn Kr	4 barn Kr	5 barn Kr	6 barn Kr
För ensamstående	2 800	3 400	3 740	4 070	4 400	4 740
För makar sammanlagt ..	3 200	4 200	4 800	5 140	5 470	5 800

De särskilda barnbidragen utbetalas av pensionsstyrelsen. Angående utbetalningen äro särskilda föreskrifter meddelade i kungörelsen den 26 september 1947 (nr 769) angående sättet och tiden för utbetalning av särskilda barnbidrag samt bidrag till änkor och änklingar med barn. Utbetalningen sker genom postgiro månadsvis, dock att vad som av månadsbeloppet överskjuter helt krontal utbetalas årsvis i samband med utbetalningen för december månad. Barn, som uppbära högsta barnbidrag enligt 5 §, erhålla i enlighet härmed 35 kronor i månaden och barn, som uppbära högsta barnbidrag enligt 6 §, 20 kronor för envar av månaderna januari—november och 30 kronor för december.

Kommunerna bidraga för varje kalenderår till kostnaderna för de särskilda barnbidragen med viss andel — motsvarande $\frac{3}{20}$ procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen — av kostnaden för bidrag, som under året utbetalas för barn, beträffande vilka pensionsnämnd inom kommunen under året varit behörig pröva ansökning om särskilt barnbidrag av det slag, varom är fråga. Kommunen svarar dock för högst hälften av kostnaden (19 §).

Antalet barn, som äro berättigade till särskilda barnbidrag enligt 5 och 6 §§, beräknas till 1 400 resp. 33 000.

Pensionsstyrelsens förslag.

Pensionsstyrelsen berör inledningsvis de allmänna synpunkter, som ledde till att maximibeloppen för de särskilda barnbidragen fastställdes till resp. 420 och 250 kronor, samt anför härom.

Barnbidragens storlek diskuterades av 1941 års befolkningsutredning i dess i januari 1946 avgivna betänkande om barnkostnadernas fördelning (SOU 1946: 5) och utredningen fann, under återopande av vissa för utredningens räkning verkställda undersökningar om barnkostnadernas storlek, att det inkomsttillskott, som makar med barn behövde erhålla för att kunna anses vara tillförsäkrade samma standard som inom socialförsäkringen godtagits såsom norm för makar utan barn, borde vara 500 å 550 kronor per år för ett barn och 400 å 450 kronor för varje ytterligare barn utöver det första. Under hänsynstagande till det allmänna barnbidraget, vilket av utredningen föreslogs till 200 kronor om året, samt värdet av fria skolmåltider, i förevarande hänseende uppskattade till 50 kronor om året, borde de belopp, som ansetts motsvara den av samhället accepterade standarden, minskas med 250 kronor. De särskilda barnbidragen borde därför uppgå till 250 å 300 kronor för det första barnet och 150 å 200 kronor för varje ytterligare barn.

Socialvårdskommittén ansåg i sitt betänkande angående särskilda barnbidrag m. m. (SOU 1947: 21) att det särskilda barnbidraget borde vara lika för alla barn oavsett barnantalet i familjen. Enligt kommittén borde man vid fastställandet av maximibeloppet eftersträva en sådan storleksordning på förmånerna att behov av komplettering med understöd efter fri behovsprövning skulle föreligga endast i undantagsfall. Under antagande att det allmänna barnbidraget komme att bestämmas till 200 kronor och med hänsyn till värdet av skolmåltiderna föreslog kommittén att det särskilda barnbidragets maximibelopp skulle fastställas för föräldralösa barn till 480 kronor och för övriga barn till 300 kronor för barn och år.

Statsmakterna följde i princip socialvårdskommitténs förslag i fråga om det särskilda barnbidragets maximibelopp. Då emellertid det allmänna barnbidraget bestämdes till 260 kronor fastställdes det särskilda barnbidraget till 420 och 250 kronor per barn inom vardera gruppen.

Pensionsstyrelsen erinrar i detta sammanhang om den fr. o. m. den 1 januari 1952 företagna höjningen av de allmänna barnbidragen från 260 till 290 kronor om året samt påpekar, att denna höjning sammanhänger med att barnavdragen vid den kommunala beskattningen slopats.

I fråga om storleken av den för höjning av de särskilda barnbidragen, som må ifrågakomma på grund av de ökade levnads-kostnaderna, anför pensionsstyrelsen.

Om man år 1947, då statsmakterna fattade beslut om dessa bidrag, fann att de sammanlagda bidragsförmånerna skulle i princip svara mot de totala kostnaderna för barnens försörjning vid en av samhället accepterad

standard, är det uppenbart att de senaste årens avsevärt ökade levnads-kostnader medfört att de normerade bidragen blivit otillräckliga. Styrelsen får erinra om att statsmakterna ansett att folkpensionärerna böra i princip erhålla full täckning för den levnadskostnadsökning, som inträtt efter det folkpensioneringslagen antogs. I anledning härav ha folkpensionerna index-reglerats. Pensionspristalet — d. v. s. förhållandet mellan levnadskostna-derna nu och i juni 1946 då lagen om folkpensionering utfärdades — har för tiden november 1951—januari 1952 fastställts till 130, vilket innebär att folkpensionernas grundbelopp (ej bostadstilläggen) under sagda tid höjas med 30 procent.

Det må i detta sammanhang anmärkas, att enligt kungörelse den 18 januari 1952 (nr 10) pensionspristalet för månaderna februari—april 1952 fastställts till 133.

Pensionsstyrelsen fortsätter.

Pensionsstyrelsen saknar material för närmare bedömande av i vilken omfattning kostnaderna för barns försörjning ökat sedan 1947, då barn-bidragens storlek bestämdes. Den korta tid som stått styrelsen till buds för utredningsuppdraget har icke heller medgivit införskaffande av sådant material. Styrelsen har därför måst grunda sitt ståndpunktstagande på mera allmänna överväganden.

Den fråga som härvid först uppkommer är huruvida förhöjningen bör sättas i relation enbart till storleken av det särskilda barnbidraget eller om hänsyn bör tagas till den kostnadsökning som över huvud inträtt beträffande barns försörjning. Då den ifrågasatta dyrtidskompensationen endast är avsedd som ett provisorium och utredningsuppdraget icke omfattar andra barn än sådana som uppbära särskilt barnbidrag, synes förhöjningen böra beräknas allenast å den andel av barnkostnaderna som är avsedd att täckas av det särskilda barnbidraget.

Vid en provisorisk lösning av dyrtidskompensationen bör man givetvis tillse att denna icke lägges så att den försvårar en övergång till en mera definitiv anordning. Håller man sig till en kompensation endast å det sär-skilda barnbidraget och låter man denna stanna inom de 30 procent, som för närvarande utgår som indextillägg å folkpension, synes några svårigheter i nu nämnda hänseende icke behöva befaras.

I fråga om förhöjningens allmänna konstruktion av-visar pensionsstyrelsen tanken på indextillägg, utformade efter samma system som användes inom folkpensioneringen, d. v. s. tillägg som utbetalas varje månad i samband med det särskilda barnbidraget i övrigt och som lagtekniskt utgöra del av förmånen. Sådana tillägg kunde nämligen knappast ges karaktären av provisorium, och dessutom skulle med det nuvarande utbetalningssystemet utbetalningen av de förhöjda barnbidragen vara förenad med vissa arbetstekniska svårigheter.

Pensionsstyrelsen anser därför, att en förhöjning av de särskilda barn-bidragen bör lagtekniskt utformas såsom ett fristående tillägg. I dylikt fall kan tillägget, framhåller pensionsstyrelsen vidare, få form antingen av ett procentuellt tillägg eller ett fixt tillägg. Pensionsstyrelsen utvecklar frågan sålunda.

Den ena metoden, procentuella tillägg, innebär, att tillägget utgår med belopp, som står i proportion till barnbidragets storlek i varje särskilt fall. Enligt den andra metoden, fixa tillägg, erhålla alla barn, som tillhöra en och samma huvudgrupp (5 § resp. 6 §), lika stort tillägg, vare sig barnbidraget utgår med oavkortat belopp eller med ett belopp som reducerats i förhållande till barnets och/eller i förekommande fall försörjarens inkomst. Resultatet av de båda metoderna blir olika endast när det gäller barn, som ha reducerade barnbidrag. För dessa barn medför den procentuella metoden, att tillägget sjunker kontinuerligt allteftersom inkomsten stiger för att omärkligt⁶ försvinna då inkomstgränsen uppnås, medan den fixa metoden leder till att alla inom samma huvudgrupp, som ha någon om än aldrig så liten förmån, få lika stort tillägg som de, vilka åtnjuta oavkortade förmåner.

Under det andra världskriget fram till 1948 förekommo dyrtidstillägg å folkpensioner och barnbidrag enligt båda metoderna. Till en början utgavos endast procentuella tilläggsbelopp men då detta system med stegrad kompensation var förenat med vissa svårigheter kompletterades det med tillägg, som utgingo med lika stort belopp för alla eller för alla tillhörande en viss kategori.

Fördelar och olägenheter hos de båda metoderna skola i fortsättningen något närmare belysas, varvid huvudvikten fästes vid den ojämförligt största gruppen särskilda barnbidrag eller dem som utgå enligt 6 §. Det övervägande antalet av dessa eller omkring 90 procent utgå med oavkortat belopp under det att de övriga — omkring 3 000 fördelade på omkring 1 700 betalningsmottagare — äro reducerade på grund av försörjarens och/barnets inkomst. I fråga om barnbidrag, som utgå med högsta möjliga belopp inom respektive grupper, d. v. s. med 420 respektive 250 kronor om året, äro som nyss nämnts båda metoderna likvärdiga.

En fördel med procentuella tilläggsbelopp är att kompensationen utmätas i förhållande till barnets (försörjarens) inkomster. Mot denna metod kan riktas den invändningen att kompensationen i vissa fall blir ganska ringa i kronor räknat, men denna olägenhet torde uppvägas av den omständigheten att den inkomst — åtminstone hos försörjaren — som ligger till grund för barnbidragets beräkning ofta är av sådan natur att en kompensation med hänsyn till dyrtiden redan ägt rum, varför det huvudsakligen blir fråga om att uppväga minskningen i barnbidragets värde. Enligt pensionsstyrelsens uppfattning uppskatta nämligen pensionsnämnderna som regel arbetsinkomster och därmed jämförliga inkomster i underkant, i varje fall till lägre belopp än dem som utgå under nu rådande exceptionella förhållanden. Trots en i görligaste mån effektiv efterkontroll kan det heller icke undgås att barnbidrag åtminstone en viss tid utgå efter lägre inkomst än den verkliga och sålunda med för höga belopp, enär alltför täta omprövningar med hänsyn till ändrade inkomstförhållanden redan av praktiska skäl äro uteslutna.

I detta sammanhang vill pensionsstyrelsen framhålla i fråga om barnbidrag enligt 5 § att styrelsen i sin verksamhet som beslutande myndighet tillämpat och för de lokala pensionsmyndigheterna tillkännagivit vissa bedömningsregler som äro ägnade att mildra verkningarna av de under senare tid ökade levnadskostnaderna. I de relativt få fall, då barnet har egna inkomster av kapital, livränta, pension eller dylikt, som böra nedsätta barnbidraget, hava sålunda de ökade kostnaderna beaktats vid bestäm-

mandet av barnbidragets storlek, varigenom indirekt en dyrtidskompensation erhållits.

En principiell olägenhet, som vidlåder metoden med procentuella tillägg, är att densamma ej lämpligen kan begagnas om levnadskostnadsökningen blir mycket stor, eftersom avdragsfaktorn — d. v. s. det procenttal, varmed inkomsten reducerar barnbidraget — i så fall medför att summan av inkomst och barnbidrag sjunker med större belopp än inkomstökningen. Då inkomsten understiger hos ensamstående försörjare 1 800 kronor och hos makar 2 200 kronor är avdragsfaktorn lika med noll. I inkomstintervallet 1 800 till 3 200 kronor för ensamstående och 2 200 till 4 600 för makar är den i lagen angivna avdragsfaktorn 25 procent. För överskjutande inkomster är den 75 procent. Begagnar man den procentuella metoden stegas avdragsfaktorn i takt med ökningen av barnbidraget. Om man bortser från fall, då samtidigt inkomstprövad folkpension utgår, kan denna ökning vid avdragsfaktorn 75 procent uppgå till $33\frac{1}{3}$ procent, innan man uppnår den gräns, vid vilken ökning av inkomst hos försörjaren medför en motsvarande eller större minskning av barnbidraget. Tidigare kunde inkomstprövad folkpension icke utgå vid inkomster över 3 200 för ogift och 4 600 kronor för makar, men numera kan på grund av de genom folkpensionernas indexreglering höjda inkomstgränserna inkomstprövad pension i bostadskostnadsgrupperna 3—5 utgå även vid inkomster som överstiga nämnda belopp. I sådana fall kan avdragsfaktorn redan nu vara 125 procent, om särskilda barnbidrag utgå, och ökas ytterligare om procentuella dyrtidstillägg å desamma införas. I det föregående har bortsetts från de oförmånliga verkningar av avdragsfaktorn, som uppkomma, om även särskilt bostadstillägg utgår. Sådant tillägg torde visserligen i regel icke utgå i de inkomstlägen, då avdragsfaktorn för barnbidragen uppgår till 75 procent, men redan vid lägre inkomster kan den totala effekten av avdragsreglerna för dels folkpensioner inklusive särskilda bostadstillägg och dels särskilda barnbidrag bli att de sammanlagda förmånerna minskas med 125 % av en ökning av den egna inkomsten.

Med metoden att öka de särskilda barnbidragen med lika stora tillägg för alla barn, som tillhöra en och samma huvudgrupp, bortfalla de oförmånliga verkningarna av avdragsfaktorn. Den lämnar nämligen en i kronor uttryckt lika stor dyrtidskompensation vare sig oavkortat eller reducerat barnbidrag utgår. En mindre tilltalande följd härav är, då compensationen har formen av ett fristående tillägg, att i de fall, där försörjarens och/eller barnets inkomst endast ger rätt till ett obetydligt särskilt barnbidrag, hela tillägget utgår, medan i de fall, där inkomsten nått och jämnt utesluter från rätt till barnbidrag, icke något tillägg alls kan utgå. Risk föreligger ock att försörjare med särskilt barnbidrag och inkomst i närheten av den gräns, vid vilken barnbidraget upphör, till följd av en obetydlig ökning av den egna inkomsten får sina totala inkomster ganska betydligt minskade. Medan det proportionella tillägget enligt sin natur vid stigande inkomst kontinuerligt sjunker för att vid inkomstgränsen omärkligt försvinna, upphör det fasta tillägget sålunda helt plötsligt. Den diskontinuitet i fråga om inkomstförhållandena, som härigenom kan uppkomma, uppgår högst till dyrtidstilläggets belopp. Att mera exakt beräkna det antal barn, där inkomsten nått och jämt utesluter från rätt till särskilt barnbidrag men där sådant bidrag skulle kunna utgå med belopp som helt eller delvis motsvarar dyrtidstillägget, låter sig icke göra. Emellertid kunna vissa slutsatser dragas

av de inkomstlägen i vilka de nu befintliga barnbidragen befinna sig. En verkställd undersökning har givit vid handen att ett ytterst ringa fåtal barnbidrag befinna sig vid den gräns som utesluter från rätt till barnbidrag. Sannolikt beror dock detta till icke ringa del på att man, då inkomsten ligger nära inkomstgränsen, underlåter att söka barnbidrag med hänsyn dels till ovissheten huruvida barnbidrag skulle komma att beviljas och dels till att förmånen bleve relativt liten.

Pensionsstyrelsen påpekar i fortsättningen, att den med fristående fixa tillägg sammanhängande diskontinuiteten visserligen kunde elimineras genom att dyrtidstillägget utformades såsom en del av själva barnbidraget. Därigenom skulle de nu gällande inkomstgränserna för rätt till dylik förmån förskjutas uppåt. Denna förhöjning av barnbidragens grundbelopp skulle dock medföra, att alla barnbidrag måste omräknas. Pensionsstyrelsen erinrar därvid om de skäl, som i det föregående åberopats mot en indexreglering, nämligen svårigheten att ge sådana dyrtidstillägg karaktären av provisorium och de arbetstekniska svårigheterna.

På grund av det anförda och då olägenheterna med diskontinuiteten äro begränsade till ett fåtal fall, är pensionsstyrelsen av den mening, att vid en provisorisk förbättring av de särskilda barnbidragen valet bör stå mellan fristående procentuella eller fixa tillägg.

Rörande detaljutformningen enligt de båda alternativen med fixa eller procentuella tillägg anför pensionsstyrelsen.

Med utgångspunkt från att förhöjningen i nuvarande läge icke bör överstiga 30 procent av barnbidragets maximibelopp och att den närmare utformningen sker med hänsyn till det för närvarande använda tekniska utbetalningssystemet, böra enligt pensionsstyrelsens uppfattning, om förhöjningen utformas enligt metoden med *procentuella* tillägg, dessa motsvara tre månadsbelopp av barnbidraget. Då allmänt barnbidrag utbetalas under envar av månaderna januari, april, juli och oktober, böra tilläggen utbetalas under månader, då allmänt barnbidrag icke erhålles. Lämpligen bör utbetalning av ett månadsbelopp ske i december och de två övriga kunna förslagsvis förläggas till mars eller maj och augusti.

Med hänsyn till att det övervägande antalet barn med barnbidrag enligt 6 § erhålla 20 kronor i månaden under envar av månaderna januari—november och 30 kronor i december utgör den föreslagna förhöjningen i regel tillhoppa 70 kronor (20 + 20 + 30) eller 28 procent av barnbidragets maximibelopp. Fyra extra månadsbelopp inklusive decemberbeloppet skulle beträffande det övervägande antalet barnbidrag enligt 6 § medföra en kompensation med 36 procent.

Särskilda barnbidrag enligt 5 §, som utgå med högsta belopp, utbetalas med 35 kronor i samtliga månader. Tre extra månadsbelopp medföra för dessa barn en kompensation med 105 kronor eller 25 procent. Är barnbidraget reducerat och årsbeloppet icke jämnt delbart med 12, överstiger kompensationen något 25 procent.

Utformas dyrtidstillägget såsom ett *fixt* tilläggsbelopp bör i en blivande lag om dyrtidstillägg angivas med vilket belopp och under vilka månader tillägget skall utgå. Tillägget bör utgå under samma månader som angivits

i fråga om alternativet med procentuella tillägg och med samma belopp som detta utgår, då det särskilda barnbidraget är oavkortat.

Utanordnandet av dyrtidstillägg enligt metoden med procentuella tillägg är enkel och tillgår så att under ifrågakommande månader dubbla postgiroanvisningar tryckas och expedieras samtidigt. Förfaringssättet är likartat, om dyrtidstillägget utformas såsom ett fixt tillägg, i alla de fall, då barnbidraget utgår oavkortat. Övriga fall, sammanlagt omkring 2 000, måste utbrytas ur arbetsrutinen och postgiroanvisningarna för hand eller med maskinskrift kompletteras med dyrtidstilläggets belopp, vilket emellertid kan ske snabbt och utan nämnvärda kostnader.

Vad angår kostnaderna enligt de båda diskuterade alternativen framhålles följande.

Statsverkets och kommunernas gemensamma kostnader för dyrtidstillägg enligt föreslagna normer beräknas till cirka 2,3 miljoner kronor vid procentuella tillägg och 2,4 miljoner kronor vid fixa tillägg. Kostnaderna torde principiellt böra fördelas efter samma grunder som nu gälla för det särskilda barnbidraget. Detta innebär att på staten skulle falla cirka 1,6 miljoner vid ena och 1,7 miljoner vid andra metoden och på kommunerna cirka 0,7 miljoner vid båda metoderna.

Med hänsyn till de anmärkningar, som riktats mot de nuvarande avdragsreglerna enligt lagen om folkpensionering och lagen om de särskilda barnbidragen, finner pensionsstyrelsen det mindre lämpligt att ens provisoriskt tillämpa ett system, som innebär en skärpning av avdragsreglerna. Pensionsstyrelsen förordar därför systemet med fixa tillägg, vilket enligt styrelsens mening också mera ansluter sig till konstruktionen av den dyrtidskompensation, som förekommer inom folkpensioneringen.

Remissyttrandena.

Över pensionsstyrelsens förslag ha efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, socialstyrelsen, änkepensioneringskommittén, Svenska socialvårdsförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund.

En förhöjning av de särskilda barnbidragen anses i samtliga remissyttrandena vara påkallad med hänsyn till den ökning av levnadskostnaderna, som inträtt under tiden efter det storleken av bidragen fastställts. Det framhålles, att en sådan förbättring vore särskilt motiverad, eftersom dessa bidrag avsåge att stödja grupper i samhället vilka vore i stort behov av hjälp.

I fråga om förhöjningens storlek och konstruktion förklara sig statskontoret, änkepensioneringskommittén, Svenska socialvårdsförbundet och Svenska stadsförbundet ej ha anledning till erinran mot pensionsstyrelsens förslag, därvid dock stadsförbundet starkt understryker den föreslagna an-

ordningens provisoriska karaktär. Änkepensioneringskommittén upplyser, att den i sitt slutliga betänkande kommer att avgiva förslag om en mera definitiv dyrtidsreglering av de särskilda barnbidragen.

Socialstyrelsen anser, att dyrtidstillägget bör konstrueras såsom en förhöjning av själva barnbidraget och ej såsom ett fristående tillägg, samt fortsätter.

Pensionsstyrelsen har framlagt fyra alternativ, nämligen indextillägg, procentuella tillägg, fixa tillägg samt en förhöjning av själva de särskilda barnbidragen. De motiv, som föranlett pensionsstyrelsen att icke förorda indextillägg, anser socialstyrelsen vara riktiga. Nackdelarna med skärpta avdragsregler äro också stora, och styrelsen delar därför pensionsstyrelsens uppfattning jämväl om de procentuella tilläggen. Vad det tredje alternativet beträffar må särskilt framhållas, att de fixa tilläggen icke ge de grupper, som på grund av höjda inkomster fallit bort under senare år men som ligga strax ovanför inkomststrecken, möjlighet att komma i åtnjutande av bidrag. Den nuvarande gränsdragningen bibehålles alltså, och förbättringen når endast de i dag bidragsberättigade. Genom de fixa tilläggen accentueras alltså det s. k. tröskelproblemet. Olägenheten härav blir allt större, om ytterligare tillägg i en framtid måste lämnas vid en fortsatt penningvärdeförsämring. Socialstyrelsen anser sig därför icke heller kunna tillstyrka detta alternativ.

Styrelsen vill däremot förorda en förhöjning av själva de särskilda barnbidragen, varigenom inkomstgränserna för rätt till dylikt bidrag även med nu gällande bestämmelser om inkomstprövningen förskjutas uppåt. Pensionsstyrelsens invändning att en sådan anordning knappast kan givas karaktären av ett provisorium, finner styrelsen icke avgörande. I själva verket finnes icke anledning att konstruera den nu avsedda förbättringen av de särskilda barnbidragen såsom ett provisorium. Pensionsstyrelsen har framfört invändning mot detta alternativ även ur arbetsteknisk synpunkt. Socialstyrelsen vill icke bestrida riktigheten av detta argument men vill för sin del hävda, att olägenheterna med samtliga andra alternativ äro så stora, att man måste underkasta sig den administrativa omgång, som är förenad med en höjning av bidragens belopp. Styrelsen vill också påpeka, att samtliga reducerade barnbidrag ändock måste räknas om vid bifall till 1950 års folkpensionsrevisions förslag.

Vad åter angår storleken av förhöjningen uttalar socialstyrelsen, att den intel har att erinra mot de sammanlagda barnbidragsbeloppen enligt förslaget, samt förordar att för år 1952 särskilt barnbidrag enligt 5 § skall utgöra 525 kronor och bidrag enligt 6 § 320 kronor, innebärande en förhöjning å 25 resp. 28 procent, d. v. s. något lägre än vad som gäller för folkpensionerna. Socialstyrelsen erinrar dock om att pensionspristalet för tiden februari—april 1952 fastställts till 133 och anser en uppgång till minst 135 vara att förvänta. Härav följde, att folkpensionärerna under större delen av 1952 skulle få ett indextillägg å 35 procent.

Svenska landskommunernas förbund uttalar, att konstruktionen av förhöjningen om möjligt bör bygga på samma system, som användes i fråga om folkpensionerna, samt anför.

Indextillägget bör icke ha karaktären av ett fristående tillägg utan utformas som en förhöjning av själva förmånen. Indexregleringen bör också bygga på samma pristasserie, som gäller indexregleringen för folkpensioner. Det är naturligtvis icke möjligt för styrelsen att bedöma de arbets- tekniska svårigheter som föreligga för pensionsstyrelsen att tillämpa systemet med indextillägg. Emellertid borde det med hänsyn till att antalet förmånsberättigade är förhållandevis begränsat vara möjligt att förstärka pensionsstyrelsens tekniska resurser så att indextillägget kunde utbetalas på här föreslaget sätt. I praktisk tillämpning är det värdefullt att förbättringarna av likartade sociala förmåner få enhetlig utformning.

Departementschefen.

Den ekonomiska hjälp, som lämnas enligt lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, uppgår till högst 420 kronor om året för föräldralösa och med dem jämställda barn samt högst 250 kronor om året för övriga bidragsberättigade barn. De särskilda barnbidragen äro inkomstprövade, och bidragen reduceras alltså i den mån vederbörande ha inkomster. Av de barn, för vilka särskilda barnbidrag utgå, har dock den överväldigande majoriteten oavkortade bidrag.

De ökade levnadskostnaderna under senare tid ha medfört, att de särskilda barnbidragen minskat i värde. En förbättring av dessa bidrag — som utgå till kategorier vilka äro i särskilt behov av hjälp — är därför av behovet påkallad.

Bestämmelserna i lagen om särskilda barnbidrag äro för närvarande föremål för översyn av särskilt tillkallade sakkunniga. Enligt direktiven för dessa sakkunniga, vilka antagit benämningen änkepensioneringskommittén, skola de sakkunniga bl. a. uppmärksamma frågan om de särskilda barnbidragens belopp. Enligt vad jag erfarit har änkepensioneringskommittén för avsikt att innevarande år framlägga ett förslag i ämnet. Kommitténs betänkande torde emellertid icke föreligga färdigt i sådan tid, att något därpå grundat förslag kan underställas årets riksdag. Med hänsyn härtill och då det ej syntes mig försvarligt att i avvaktan på de mera ingående överväganden, som kunna föranledas av kommitténs förslag, nu helt underlåta att förbättra de särskilda barnbidragen, erhöi pensionsstyrelsen i slutet av föregående år under hand i uppdrag att utreda frågan om en provisorisk förbättring av dessa bidrag under år 1952.

Detta uppdrag har numera fullgjorts av pensionsstyrelsen, som framlagt ett förslag om dyrtidstillägg under år 1952 å de särskilda barnbidragen. I sitt förslag erinrar pensionsstyrelsen om att statsmakterna vid fastställandet av bidragens maximibelopp utgått från, att dessa bidrag skulle jämte de allmänna barnbidragen i princip svara mot de totala kostnaderna för barnens försörjning vid viss av samhället accepterad standard. Med hänsyn till att det nu endast gällde ett provisorium avseende speciella kategorier av

barn anser pensionsstyrelsen, att dyrtidstillägget ej bör sättas i relation till den inträffade kostnadsökningen för barns försörjning överhuvudtaget utan blott beräknas å den andel därav, som är avsedd att täckas av det särskilda barnbidraget. Då emellertid något material för bedömande av kostnadsökningen för barnens försörjning ej funnes tillgängligt, har pensionsstyrelsen i stället ansett sig böra utgå från storleken av den dyrtidskompensation om för närvarande 30 procent, som utgår inom folkpensioneringen. För att svårigheter ej skola uppkomma vid övergången till en mera definitiv reglering föreslår pensionsstyrelsen, att förhöjningen av de särskilda barnbidragen håller sig inom nämnda ram.

Vid remissbehandlingen av pensionsstyrelsens förslag har allmänt tillstyrkts, att en förbättring av dessa barnbidrag i den utsträckning pensionsstyrelsen förordat genomföres utan dröjsmål. I fråga om hur dyrtidskompensationen skall konstrueras ha emellertid framkommit något delade meningar.

Enligt pensionsstyrelsens förslag skall dyrtidskompensationen nu i ett sammanhang fastställas för hela år 1952. Svenska landskommunernas förbund förordar, att i stället ett system med indextillägg efter mönster av folkpensioneringen kommer till användning, alltså ett system där varje stegring av levnadskostnaderna med fem intervaller automatiskt utlöser en förhöjning av förmånerna. Med hänsyn till att det här är fråga om ett provisorium och för att icke föregripa resultatet av änkepensioneringskommitténs överväganden — som bl. a. avse frågan om en indexreglering av de särskilda barnbidragen — ansluter jag mig i detta hänseende till pensionsstyrelsens mening, vilken såvitt nu är i fråga delas av dem som i övrigt yttrat sig i ärendet.

När det från angivna utgångspunkt gäller att bestämma dyrtidskompensationens storlek kunna två olika metoder komma till användning. Den ena metoden innebär att man inför procentuella tillägg, d. v. s. tillägg som stå i proportion till barnbidragets storlek i varje särskilt fall. Enligt den andra metoden göras tilläggen fixa, varigenom alla barn inom samma huvudgrupp erhålla lika stora tillägg, vare sig barnbidraget utgår med oavkortat eller med reducerat belopp. Med hänsyn till att den proportionella metoden medför den olägenheten, att avdragsfaktorn — d. v. s. det procenttal, varmed egen inkomst reducerar barnbidraget — stegras i takt med dyrtidstilläggets höjning, och då pensionsstyrelsen anser det mindre lämpligt att ens provisoriskt ytterligare skärpa avdragsreglerna, har pensionsstyrelsen föreslagit att tilläggen skola göras fixa. I remissyttrandena är man ense om att förbättringen av de särskilda barnbidragen ej bör ske enligt den proportionella metoden. Jag är av samma mening.

Enligt pensionsstyrelsens förslag böra de fixa tilläggen vidare konstrueras såsom fristående tillägg och alltså ej såsom förhöjning av själva barnbidragen. Systemet med fristående tillägg medför, konstaterar styrelsen,

visserligen den effekten, att i de fall, då vederbörandes inkomst ligger obetydligt under den gräns där rätt till särskilt barnbidrag upphör, fullt tillägg kommer att utgå, medan en blott ringa ökning av inkomsten, varigenom gränsen passeras, resulterar i att både barnbidraget och tillägget bortfalla. De fall, där en sådan effekt teoretiskt kan inträda, skulle dock enligt styrelsens mening i praktiken bli ytterst få. På grund härav och då det andra alternativet — enligt vilket tilläggen utformas såsom en förhöjning av själva barnbidragen — skulle nödvändiggöra en omräkning av alla barnbidrag och medföra vissa arbetstekniska svårigheter samt dessutom starkt undanskymma anordningens karaktär av provisorium, har pensionsstyrelsen funnit sistnämnda alternativ ej böra ifrågakomma. Vid remissbehandlingen har förslaget i denna del tillstyrkts, dock ej av socialstyrelsen som förordat en förhöjning av själva barnbidragen.

Jag har redan förut givit tillkänna, att enligt min mening den nu företagna förhöjningen av de särskilda barnbidragen bör givas en provisorisk karaktär samt att tilläggen böra utformas på sådant sätt, att svårigheter ej skapas vid övergången till en mera definitiv ordning. Ett system med fristående dyrtidstillägg är härvid avgjort att föredraga. Visserligen uppkommer i vissa fall en s. k. inkomströskel, men eftersom denna tröskel blir obetydlig och de berörda fallen fåtaliga, anser jag mig kunna bortse från denna olägenhet.

I fråga om det närmare bestämmandet av ett fristående dyrtidstillägg har pensionsstyrelsen föreslagit, att tilläggen fördelas på tre månader, nämligen maj, eventuellt mars, samt augusti och december. Med utgångspunkt från vad tidigare anförts därom, att den provisoriska förhöjningen ej bör överstiga 30 procent av barnbidragens maximibelopp, har pensionsstyrelsen föreslagit, att tillägg å det stora flertalet barnbidrag — bidrag enligt 6 § om högst 250 kronor — skola utgå med samma belopp, som nu vid oavkortat barnbidrag utbetalas under nämnda månader, nämligen 30 kronor i december och 20 kronor under vardera av de båda övriga månaderna. Tilläggen skulle därmed komma att utgöra 70 kronor och motsvara 28 procent av barnbidragets maximibelopp. Å de särskilda barnbidragen enligt 5 §, vilka nu utgå med 35 kronor under envar av årets månader, föreslås tre tillägg om vardera 35 kronor, alltså en dyrtidskompensation om sammanlagt 105 kronor, motsvarande 25 procent av maximibeloppet för dessa barnbidrag. Med ifrågavarande system vinnes, att utanordningen av tilläggen kan förenklas i alla fall, där barnbidragen utgå med oavkortat belopp, genom att dubbla postgiroanvisningar tryckas och expedieras samtidigt de tre månader tilläggen utgå. I de omkring 2 000 fall, då barnbidraget är reducerat, få däremot postgiroanvisningarna å barnbidraget kompletteras med dyrtidstilläggets belopp, något som emellertid ej behöver bli nämnvärt tids- eller kostnadskrävande.

Vid remissbehandlingen ha inga erinringar framställts mot förslaget speciellt i denna del, och enligt min mening synes den föreslagna anordningen lämpligt utformad. Utbetalningen av det första tilläggsbeloppet torde dock ej kunna ske förrän i maj.

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats ett förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1952 å särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn. Beträffande detta förslag torde här endast böra anmärkas följande. I 1 § ha upptagits huvudreglerna angående ifrågavarande dyrtidstillägg. Av formuleringen följer att rätten till dyrtidstillägg är knuten till det förhållandet, att särskilt barnbidrag utgår för resp. maj, augusti och december 1952. Tilläggen böra utbetalas från pensionsstyrelsen utan särskild ansökning. Ett stadgande härom återfinnes i 2 §. Bestämmelserna om innehållande av särskilt barnbidrag, om rätten att uppbära särskilt barnbidrag, om utmättningsfrihet för sådant bidrag, om kommuns skyldighet att bidraga till kostnaderna för de särskilda barnbidragen samt om Kungl. Maj:ts rätt att utfärda tillämpningsföreskrifter (14 § och 17—20 §§ lagen om särskilda barnbidrag) samt om preskription av rätten till särskilt barnbidrag (38 § 2 mom. sista stycket folkpensioneringslagen; jfr 16 § 1 mom. andra stycket lagen om särskilda barnbidrag) synas böra äga tillämpning även å dyrtidstilläggen. Härom har en föreskrift upptagits i 3 §.

Jag övergår nu till att beräkna medelsbehovet för nästa budgetår under förslagsanslaget till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m., vilket anslag för innevarande budgetår är uppfört med 7,2 milj. kronor.

Enligt pensionsstyrelsens i vederbörlig anslagsframställning redovisade beräkningar torde de totala kostnaderna under budgetåret 1952/53 komma att, med tillämpning av nu gällande bestämmelser, uppgå till 8,5 milj. kronor för de särskilda barnbidragen och 2,5 milj. kronor för bidragen till änkor och änklingar med barn, eller tillhopa 11 milj. kronor. Vid beräkningen har förutsatts, att pensionspristalet — som reglerar indextillägget å bidragen till änkor och änklingar med barn — förblir mellan 120 och 130. Den ökning i antalet skattekrönor, som alltjämt torde kunna förväntas, samt införandet av nya kommunala ortsavdrag vid 1953 års taxering beräknas tillsammans ha den effekten, att kommunernas procentuella andelar för nästa budgetår kunna uppskattas till 31 procent beträffande de särskilda barnbidragen och 35 procent beträffande bidragen till änkor och änklingar med barn. Med ledning härav beräknas kommunernas andel till sammanlagt 3,5 milj. kronor och den på statsverket belöpande andelen av kostnaderna till 7,5 milj. kronor.

Pensionspristalet har numera uppnått 133. Det synes lämpligt att vid anslagsberäkningen för nästa budgetår förutsätta ett pensionspristal av 135.

Med anledning härav böra ytterligare 100 000 kronor beräknas för index-tillägg. I övrigt har jag icke något att erinra mot pensionsstyrelsens beräkning i denna del.

Kostnaderna för ett genomförande av föreliggande förslag kunna beräknas till omkring 2,4 milj. kronor, varav omkring 1,7 milj. kronor skulle belöpa på staten och 0,7 milj. kronor på kommunerna. Statens kostnader för de dyrtidstillägg, som äro avsedda att utbetalas i maj 1952, kunna skattas till omkring 0,5 milj. kronor. Sistnämnda belopp torde få belasta det för budgetåret 1951/52 anvisade förslagsanslaget till förevarande ändamål.

Även om kostnaderna för den nu föreslagna dyrtidskompensationen till viss del komma att belasta statsbudgeten för innevarande budgetår, synas övervägande skäl tala för att någon motsvarande anordning kommer att genomföras även avseende år 1953. Medelsbehovet för dyrtidsförbättring av de särskilda barnbidragen torde vid sådant förhållande böra för budgetåret 1952/53 beräknas till samma belopp, som nyss angivits i fråga om statens kostnader för det föreslagna dyrtidstillägget under år 1952, eller till 1,7 milj. kronor.

Jag föreslår sålunda, att ett förslagsanslag av (7 500 000 + 100 000 + 1 700 000) 9 300 000 kronor äskas för nästa budgetår.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga förenämnda inom socialdepartementet upprättade förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1952 å särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn;

dels ock till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. för budgetåret 1952/53 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 300 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Lemne.